

Új könyvtárpolitika

Hóman Bálint kultuszminiszter bejelentette programnyilatkozatában, hogy a könyvtárügyet országosan rendezni akarja. Ez az ígért érthető kíváncsiságot és reménységet ébresztett tudományos körökben. A könyvtárpolitika majdnem olyan fontos nemzeti ügy, mint az iskolák kérdése és ha talán eddig háttérben maradt ez a probléma, most — a decentralizációs törekvések idején — kétszeresen fontos és sorsdöntő lesz ezen a ponton a kultuszminiszter reformcselekménye. Az új akció első mozzanata máris mutatkozik: Hóman Bálint régi munkatársának, Pasterner Iván budapesti egyetemi könyvtári igazgatónak lezdeményezésére és vezetésével megalakulóban van a magyarországi könyvtárosok szövetsége, amely megvitató, javaslattevő és végrehajtó szerve lesz az új elgondolásoknak.

A leghivatottabb szakemberek kezében van tehát a könyvtárügy és ha ezáltal hozzájárulunk a kérdéshez, nem azért tesszük, hogy előzetes kritikával vagy tanácsokkal alkalmatlankodjunk, hanem csupán azért, hogy — auditor et altera pars — a szerény olvasó véleménye is lába essék a messze jövőre kiható átalakuláshoz.

Az olvasó — akár jámbor laikus, akár tudományos kutató, — három dolgot vár a könyvtártól: könyvet, olvasási lehetőséget és mindkettőhöz személyzetet.

Ami a könyvanyagot illeti, Csonkamagyarországi nagy veszteségekkel könyvtelen kultúrát várbépten. Elveszett a kolozsvári könyvtár, az aradi kulturpalota tizenharmadik századi gyűjteménye, a marosvásárhelyi Telekiana, a nagyszombati Bruckenthal-muzeum, a nagyszombati és más felvidéki rendházak könyvtára, a kismartoni Esterházy-bibliothéka stb. De ami megmaradt, oly nagy kincs még mindig, hogy nincs okunk a kétségbeesésre. Mindenekelőtt azzal kellene tisztába jönnünk, hogy mi az, amink van. Ma, amikor a vidéki centrumokban is fokozottabb tudományos munka folyik, nem lehet minden könyvhasználatot Budapestre koncentrálni. Vidéki könyvtáraink azonban — tisztelet a kivételnek — maguk sem tudják, hogy miük van. Még a háború elején vetette föl Bleyer Jakab, hogy cédula-katalógust kellene csinálni Magyarországon összes könyvtárainak anyagáról. A terv a régi keretekben ma már alig valószínűsíthető, de történeti jelentős kezdeményezés ezen a téren is: a Bibliografiai Központ jegyzékkel a nagyobb könyvtárak gyarapodásáról. Csonkamagyarország anyagát azonban, hozzávéve a megszállt területek könyvtárainak nyomtatásban megjelent bibliográfiáit (például a zágrábi Zrinyi-könyvtárt, a Teleki-katalógust stb.) még mindig föl lehetne cédulázni, annak a nagy munkának mintájára, amit a poroszok csináltak a Gesamt-katalog-ban. Ez a nagy gyakorlati jelentőségű katalógus bizonyára nagy meglepetéssel fog szolgálni és rávilágít majd arra a gazdag anyagra, amely vidéki egyházi gyűjteményekben és főúri könyvtárakban — Eger, Debrecen, Pannónia, Keszthely stb. — csak a szűkebb szakemberek számára ismeretes.

Egy másik lépés lenne — és erre a kultuszminiszter utalt is már — a könyvgyűjtés specializálása és racionalizálása, amit az egységes katalógus maga is megkönnyít. Ezen a téren valószínűleg anarchia uralkodik ma még. Főleg Budapesten, ahol tíz példányban is megvan egy-egy értékes folyóiratsorozat, míg ugyanebből esetleg vidéken egyetlenegy példány sincs. De a vidéken is szétlúznak az erők. Annak idején Kolozsvárott az egyetem átvette az Erdélyi Múzeum-Egyesület könyvtárát. Pécsi is szerencsésen megoldódott a kérdés: a püspök használatra átengedte értékes tizenharmadik századi könyveit az egyetem céljára. Debrecenben már a kollégium könyvtára mellett külön egyetemi könyvtárt kellett létesíteni és Szegeden is egymás mellett két könyvtár

működik: a régebbi anyagra támaszkodó, de folyton újjal is szaporodó Somogyi-könyvtár, amelynek külön igazgatója nincs, minthogy Móra Ferenc tulajdonképpen főigazgatója az öt tőrből (könyvtár, képzőművészeti tár, régiségtár, néprajzi tár és állattár) álló gyűjteménynek — és a semmiből Bibó István buzgalma folytán jelentős gyűjteménnyé fejlesztett, de egyoldalúan modern egyetemi könyvtár. Kétségtelen, hogy az egyesítésnek személyi tulajdonjogi, sőt bizonyos politikai akadályai is vannak, de ennek a közérdekében és a jogos érdekek tiszteltbentartása mellett előbb-utóbb meg kell történnie.

Ami az olvasási lehetőségeket illeti, legfontosabb kérdés az olvasóterem kérdése. A szakemberek itt is régóta javítani akarnának az állapotokon. Talán most sikerül ennek a régi bajnak az orvoslása. Nem panaszképpen mondom, mert hiszen a könyvtárak részéről mindenütt a legnagyobb előzékenység és jóakarát nyilvánul meg a kutatókkal szemben, csak konstátálom, hogy közkönyvtáraink ma jórésztben kénytelenek arra berendezkedni, hogy melegebb szobákban és tanulóhelyiségekben szolgáljanak a magukkal hozott jegyzetből vizsgára készülő diákoknak. Ez is realitás, amellyel számolni kell, de viszont ilyenformán a komoly olvasók és kutatók kiszorulnak azok javára, akik tulajdonképpen nem is használói a könyvtárnak. A Múzeumnak nincs kutatószobája, de az olvasóterem maga is szűkös és nem megfelelő butorzatú. Az egyetemi könyvtár diákolvasója sőt és a helyiség technikai berendezkedése sem alkalmas másra, mint — tanulásra. Kutatók számára mindössze — Budapest! — négy asztal áll rendelkezésre, az egyik hivatali helyiségben. Az Akadémiában nagyszerűen lehet dolgozni este kékig (ez is nagy előny), mert kevés a látogató. De ne beszéljünk kultúrfelelősről, ha a budapesti állapotokat összehasonlítjuk a kolozsvári — magyar alapítású — könyvtárral, vagy a prágai modern olvasótermekkel. Két hatalmas nagy terem és egy harmadik a tanárok számára. A hallgatók olvasója üvegtetejű és fölülről kapja az egyenletes megvilágítást. Minden olvasó külön íróasztalnál ül és asztali lámpával is rendelkezik. A kutatók termében, ahová a disszertáción dolgozó hallgatók is bejutnak, megfelelő és szabadon használható segédkönyvtár van. (A szabadon használható könyvpótlékoktól nálunk még ma is, érthetetlen módon idegenkednek egynémely könyvtárban, pedig terhetatlan állapot, hogy például egy szótárt is csak tértvény ellenében lehet használni és ezzel a használó mások elől el is vonja a könyvet...) Pesten és a nagyobb vidéki gyűjteményekben még valahogyan megvannak a kutatók. Nehézebb, szinte megoldhatatlan a helyzet azokban a nagy magángyűjteményekben, amik — különösen a feli hónapokban — olvasóteremmel nem rendelkeznek. Pedig éppen ezek a könyvtárak azok, ahol még igen nagy és felkutatásra váró anyag állna rendelkezésre. Ezeket az intézményeket persze nem lehet arra kötelezni, hogy amugy is nagy áldozatokba kerülő fenntartásukhoz még egy nyilvános olvasóterem és az ezzel járó adminisztrációs költségei járuljanak. Itt az állam részéről kellene valami olyan expedienst találni, amely fokozottabb mértékben megnyitná ezeket a könyvtárakat is a tudomány és közművelődés szolgálatára.

Az olvasóterem kérdése mellett a könyvhasználat technikája is reformra szorul. Ma már minden nyugateurópai könyvtárban kiküszöbölték a személyes érintkezést a kölcsönzésnél és a szíveségi szolgálatokat. A raktári könyvek kiadását egy külön adminisztráció végzi, amely a könyveket a kérés sorrendjében turnusokra osztva szállítja és használat után esetleg az illető részére félreteszi. Nálunk a könyvek félretétele nincs rendszerezve és még mindig az a boldog állapot uralkodik, hogy az olvasó — magam is közéjük tartozom — azonnal meg akarja kapni a könyvet. (Legtöbbször kénytelen is erre, mert nincs mit csinálni: leülni

AZ ÚJ NAGY ADÓ
MEGINDULÁSA UTÁN
IS SZELEKTIV MARAD

nem tud, kézikönyvtára nincs és utjában ácsorog a szolgáltnak és tisztviselőnek.) Az azonnali kiszolgáláshoz azonban igénybe kell vennie a könyvtár altsízt személyes jóindulatát, amely természetesen a körülmények szerint variál. Ilyen rendszer mellett megtörténhetik, hogy valaki tényleg azonnal és soron kívül, másokat megelőzve megkapja a kívánt könyvet, míg más esetben — az altsízt egyéb elfoglaltsága miatt — csak egy óra múlva jut a könyvhöz. Az altsízt pedig nem a legmegfelelőbb szerve a könyvkeresésnek. Egyetemi hallgató koromban történt velem, hogy egy altsízt azzal utasította el kérésemet, hogy a könyv nincs meg a könyvtárban, mert az illető szerzőről csak az Opera omnia van meg... A berlini müncheni könyvtárban, a Bibliothèque Nationale-ban annyira megy a könyvkérés személytelenítése, hogy még a könyv jelzetét is az olvasónak kell ráírnia a tértvényre az e célra rendelkezésre álló katalógusból. Ez egyúttal selejtezi is az olvasókat. Ennek a szisztémának előnyeit egyébként csak az érzi, aki hosszabb ideig dolgozott már külföldi könyvtárakban. Nálunk még az a helyzet, hogy a „beérkezett” könyvtárlátogatók esetleg tiltakozni fognak szerzett logaik megcsorbítása ellen...

A harmadik kérdés: a tisztviselők ügye. Ezen a téren jelentős lépés történt Klebelsberg Kuno gróf minisztersége alatt: az Akadémia könyvtárának tisztviselőit részben államosították és ezzel lehetővé vált, hogy egy „magán” intézmény nagyobb könyvforgalomra rendezkedjék be. Ezt az elvet — ismét a magántulajdon és egyéb szempontok tiszteltbentartásával — kívánatos lenne kiterjeszteni a nemállami nagyobb gyűjteményekre is. Ma az a helyzet, hogy a vidéki nagyobb gyűjteményeknek (egyházmegyei könyvtár, főúri gyűjtemény, közművelődési muzeumok, stb.) van egy-egy óra, az igazgató, aki esetleg még egyéb funkciókat is végez a könyvtárosságon kívül... Százszor kötetes gyűjteményt egy emberre bízni képtelenség és ilyenformán nagy kincsek hever-

Belvárosi Mozi

Ma utoljára

QUICK

Egy szerelmes szépasszony regénye. Főszereplők:

LILIAN HARVEY és HANS ALBERS.

Ezt megelőzi: **Az állatszeliidítés csodái**

Ufa ismeretterjesztő film.

Előadások 3, 5, 7, 9 órakor.

Korzó Mozi

Ma utoljára

NEM VAGYOK AZONOS

Egy szerencsétlen flótás vidám története.

Főszereplők:

Kurt Bois és Hans Adalbert v. Schlettow.

Ezt megelőzi: **Fekete keselyű.**

Izgalmas cowboy kalandok. Főszereplő: TOM TYLER.

Előadások 3, 5, 7, 9 órakor.

Belvárosi Mozi

Hétől szerdáig

Az Ufa remekbe készült vígjátéka:

A legszebb kaland.

Főszereplők: NAGY KATÓ, OTTÓ WALBURG, Adele Sandrock és Wolf Albach Retty.

Ezt megelőzi:

Őszi szépség **Tífokzatos hajó**

Természeti felvételek.

Ufa újdonság.

Előadások 5, 7, 9 órakor.